

hivskoj građi Državnog arhiva u Dubrovniku i po svemu je uzorak na kojem će se temeljiti slična pristupanja drugim gradskim centrima. Daljnja proučavanja u historiji Srebrenice u srednjem vijeku predstoje i u drugim segmentima, prije svega na polju izučavanja materijalne kulture. Bogatim

sadržajem autorica je još jednom potvrdila svoje akademske kvalitete i dala mlađem naraštaju historičara brojne konkretne situacije i epizode pogodne za daljnja istraživanja ■

Elmedina Kapidžija

Stiven Ransiman, *Srednjovekovni maniheizam. Studija o hrišćanskoj dualističkoj jeresi*. Čačak – Beograd: 2008, 202 str.

Stiven Ransiman (Steven Runciman), engleski historičar srednjeg vijeka, rođen u Northumberlandu 7. VII 1903, a umro je 1. XI 2000. godine u Vorikširu. Studirao je na Itonu i Kembridžu, a doktorirao je u 24. godini života sa disertacijom u kojoj je obradio tematiku vezanu za bizantskog cara Romana I Lakapina. Pored bizantske historije, Ransiman je intenzivno proučavao i razdoblje križarskih ratova, o čemu je napisao tri obimne knjige u kojima daje novu sliku križarskih vojni. Knjiga Stivena Ransimana *Srednjovekovni maniheizam. Studija o hrišćanskoj dualističkoj jeresi* prvi put je objavljena 1947. godine. Knjiga predstavlja sveobuhvatnu i dokumentiranu historiju dualizma od njegovog ranog ispoljavanja u zoroastrizmu i orfizmu u antičkorimsko doba do uništenja katarskog pokreta u kasnom srednjem vijeku. U prvim dijelovima knjige objašnjeni su nastanak hereze, progon, propaganda i odnos pavličana i jermenskog kršćanstva, ukazano na veze mesalijana i borborita. Na narednim stranicama prati se historijski razvoj heretičkih pokreta od Jovana od Otzuna i prvih pavličana i prati se historija pavličana prema grčkim izvorima sa jakim

naglascima na kritiku datiranja. Objašnjeno je ime pavličanin, pavličansko učenje, a progoni pavličana identifikovani su u brojnim pavličanskim kolonijama u Evropi.

Četvrto poglavlje bavi se bogumilima, prije svih popom Bogumilom, bogumilskim širenjem, raskolom među bogumilima i progonom u Konstantinopolju. U ovoj dionici obrađeni su bogumilsko učenje kroz spise Kozme Prezbitera, Jeftimija Zigabena, Popa Jeremija, kao i ostala bogumilska literatura i bogumilski običaji. Autor obrađuje bogumile ili babune u Srbiji, u Duklji i Bosni. Posebno je izdvojen segment bosanske historije i patarenske historije od dijela o propasti patarena sa turskim osvajanjima. Osobnost ovih dijelova je u tome što se daje sasvim nov uvid u zamršenu historiju i teologiju srednjovekovnog maniheizma, dualističkog pokreta koji je imao snažan i evidentan utjecaj na sve segmente srednjovekovnog društva Istoka i Zapada. Pretresajući bogatu, često, ideološko-politički orijentiranu literaturu o herezama srednjeg vijeka, Ransiman u ovom dijelu knjige objedinjuje sažete opise historijskih događaja sa lucidnom analizom dualističkih religijskih sistema,

rekonstruirati kroz slikovite detalje njihove različite predstave i vjerovanja, identifikuje i interpretira često zamršenu mitologiju i simboliku. U petom poglavlju objašnjena je katarska hereza u zapadnoj Evropi, dualizam u Francuskoj i njegove gnostičke sklonosti, zatim dualističke crkve u Engleskoj i Njemačkoj, u Italiji i Provansu. Naročita pažnja posvećena je hereticima u Langedoku preko kojih je objašnjena uloga plemstva i položaj Katoličke crkve. Katolički misionari važan su segment borbe protiv heretika u čemu se posebno isticao sv. Dominik, ali je ubistvom Pjera od Kastelnoa i djelovanjem inkvizicije došlo do iskorjenjivanja katara. Katarsko učenje počiva na dualizmu i monarhijanzizmu, da bi vremenom došlo do razdvajanja učenja i stvaranja posebnih katarskih obreda i drugih svečanosti. Autor prema sačuvanim izvorima identifikuje crkvenu organizaciju katara, a posebno se bavi pitanjem da li je postojao Crni papa. U završnim dijelovima ovog poglavlja objašnjeno je porijeklo

katarskog učenja, ukazano na sličnost sa ranom crkvom, prepoznati tragovi Istoka i biblijskih prijevoda. Naročita pažnja data je katarskoj legendi *Tajna knjiga*, iz koje su identifikovana heretička imena.

Stiven Ransiman u knjizi argumentovano tumači historiju istočnih dualističkih vjerskih pojava, povezuje ih sa sličnim i istorodnim herezama, a vještini jezičkim bravurama objašnjava doktrinalnu tradiciju kao tradiciju klase posvećenih. Istovremeno, knjiga se može čitati i kao svojevrsan panoptikum historijskih dešavanja i zbivanja, kroz koja se prepliću politička, kulturna i vjerska historija, sve ono što je određivalo srednjovjekovni maniheizam. Ovo izvanredno naučno štivo kombinira bogato istraživačko iskustvo, vrijedan napor da se u šarenilu ideja i dešavanja identifikuje srednjovjekovni maniheizam, te će biti od izuzetne pomoći u razumijevanju vjerskih dešavanja u srednjem vijeku ■

Salih Jalimam

Jacques Le Goff, *Intelektualci u srednjem vijeku*. Zagreb: Jesenski i Turk 2009, 320 str.

Knjiga *Intelektualci u srednjem vijeku* je kapitalno djelo najznačajnijeg istraživača srednjovjekovne epohe evropskog Zapada. Kvalitetnu knjigu o ovoj temi mogao je napisati samo neko ko je i sam vrhunski intelektualac, što je bez sumnje Le Goff. Na primjeru ovog djela očita je autorova sposobnost privlačenja pažnje čitaoca, jer se knjiga ne ispušta iz ruku dok se ne pročita od korice do korice.

Jacques Le Goff je rođen 1924. godine i danas se nalazi na pragu desete decenije

života. Diplomirao je na Sorboni. Poseban naučni interes posvećuje izučavanju složenih struktura evropskog srednjovjekovlja. Pripada krugu historičara okupljenih oko časopisa *Annales*, karakterističnim po novom pristupu historijskoj nauci. Ova škola suprotstavlja se tradicionalnoj interpretaciji prošlosti, te istoj pristupa na cjelovit način, proširujući polje istraživanja na do tada zapostavljena područja svakodnevnog života.

Le Goff u svojim djelima obrađuje histo-